

УДК 811.112'373

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-1-28>**Наталія БАШУК,***orcid.org/0000-0003-2945-3452*

старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Київ, Україна) *nataliabaschuk.fl@gmail.com*

СЕМАНТИКА ТА СИМВОЛІКА ФІТОНІМУ ТРОЯНДА В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНОКУЛЬТУРАХ

У статті досліджено семантику та символіку троянди на основі фразеологічних одиниць, паремій та Святого Письма в українській та німецькій етнокультурах. Аналіз дефініцій показав, що денотативне значення досліджуваного фітоніма в обох мовах має багато спільного, а домінуючими семами є «запахні квіти» та «колючки». Для української мовної картини світу характерна більша варіативність досліджуваної лексики. В обох культурах троянда постає як уособлення краси та вроди, що можна віднести до універсальних ознак. В українській мові рожка часто поєднується з атрибутом гожа і широко представлена в компаративних фразеологізмах, типовим є також протиставлення рожі кропиві та терну. Спільним для німецької та української лінгвокультур є образне втілення лексики троянда як символу святості та непорочності та асоціація з Богородицею, яку навіть називали 'Rose ohne Dornen', оскільки вважали, що троянда в Раю не мала колючок (гріхів), а набула їх після висадження на Землю. Червона троянда символізує пролиту кров Христа, його страждання та Воскресіння. У «Книзі мудрости, сина Сираха» з трояндою порівнюють мудрість, яка зображується як джерело життя та благословення, вчитель мудрості закликає благочестивих дітей зростати духовно подібно до троянди, в українському перекладі – рожі. У «Пісні над піснями» в образі шаронської троянди постає наречена Суламита, в деяких перекладах це нарцис шаронський або лілея, оскільки у Біблії згадується невстановлена квітка, яка репрезентує красу, невинність та чистоту нареченої. Троянду ототожнюють з життям жінки, яка як пуп'янок набирається сил, розквітає та зачаровує всіх своєю красою та пахощами, а потім в'яне і обсипається, так і жінка змолоду міцніє і зачаровує своє красою та вродою, в зрілості віддає свою красу та силу, а в старості немов та квітка поступово в'яне, що добре ілюструється пареміями. До етноспецифічних символічних значень в українській етнокультурі слід віднести порівняння щасливої в шлюбі жінки з ружою. Лише в німецькій національній свідомості троянду пов'язують з таємницею та мовчанням, з розкішним життям та комфортом, зі смертю, що знаходить відображення у фразеології та пареміології. У німецькій культурі троянди стали символом Святих Магдалини, Доротеї, Єлизавети, символом Божого благословення доброї справи.

Ключові слова: фітонім, троянда, символ, асоціація, фразеологічна одиниця, паремія.

Natalia BASHUK,*orcid.org/0000-0003-2945-3452*

Senior Lecturer at the Department of German Language Theory, Practice and Translation
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
(Kyiv, Ukraine) *nataliabaschuk.fl@gmail.com*

SEMANTICS AND SYMBOLISM OF THE PHYTONYM ROSE IN GERMAN AND UKRAINIAN ETHNOCULTURES

The article investigates the semantics and symbolism of the rose based on phraseological units, paremia and the Holy Scripture in Ukrainian and German ethnocultures. The analysis of definitions showed that the denotative meaning of the studied phytonym in both languages has much in common, and the dominant semes are "fragrant flowers" and "thorns". The Ukrainian linguistic picture of the world is characterized by greater variability of the studied lexeme. In both cultures, the rose appears as the personification of beauty and grace, which can be attributed to universal features. In the Ukrainian language, "rozha" (variant of the lexeme rose) is often combined with the attribute "gozha" (beautiful) and is widely represented in comparative phraseologisms, the opposition of "rozha" to nettle and thorn is also typical. Common to German and Ukrainian linguistic cultures is the figurative embodiment of the lexeme rose as a symbol of holiness and purity and the association with the Virgin Mary, which was even called 'Rose ohne Dornen', since it was believed that the rose in Paradise did not have thorns (sins), but acquired them after being planted on Earth. The red rose symbolizes the shed blood of Christ, his suffering and Resurrection. In the "Book of Wisdom, the Son of Sirach", wisdom is compared to the rose, which is depicted as a source of life and blessing, the teacher of wisdom calls on pious children to grow spiritually like a rose, in the Ukrainian translation – rozha. In the "Song of Songs" the bride Shulamith appears

in the image of a rose of Sharon, in some translations it is a narcissus of Sharon or a lily, since the Bible mentions an unspecified flower that represents the beauty, innocence and purity of the bride. The rose is identified with the life of a woman, who, like a bud, gains strength, blooms and enchants everyone with its beauty and fragrance, and then withers and crumbles, so a woman from her youth grows strong and enchants with her beauty and charm, in maturity she gives away her beauty and strength, and in old age it seems that the flower gradually withers, which is well illustrated by paremia. The ethno-specific symbolic meanings in Ukrainian ethnoculture include the comparison of a happily married woman with a rose. Only in the German national consciousness the rose is associated with mystery and silence, with a luxurious life and comfort, with death, which is reflected in phraseology and paremia. In German culture, roses have become a symbol of Saints Magdalene, Dorothea, Elizabeth, a symbol of God's blessing on a good deed.

Key words: *phytonym, rose, symbol, association, phraseology, paremia.*

Постановка проблеми. Антропоцентричний підхід до розгляду мовних явищ, який був закладений В. фон Гумбольдтом, в останні роки домінує у наукових пошуках сучасних лінгвістів, адже він дозволяє розглядати мову в її тісному зв'язку з мисленням, свідомістю, культурою та духовно-практичною діяльністю людини, тому мовна картина світу завжди є національно забарвленою. Вагому частину мовної скарбниці етносу займають фітоніми з огляду на їх значну кількість, близько 10 тисяч слів. Серед рослинної лексики чільне місце займають квіти, які раніше відігравали важливу роль у ритуалах і обрядах, вважались оберегами, часто набували символічного значення. Людина ж сприймає навколишній світ не лише в реально-видимих формах, а й через аналогію одного явища іншому, через асоціації, тобто символічно. Символ є найпотужнішим з усіх інструментів реалізації духовних можливостей культури, тому символ «не може бути зрозумілим поза своїм метафізичним, релігійним та культурним контекстом» (Енциклопедичний словник, 2015: 17), символ відображає, фіксує та передає від покоління до покоління особливості етносу, «усе, що брало і бере участь у формуванні культурних кодів, що визначає менталітет народу» (Філь, 2015: 118).

Аналіз останніх досліджень. Багато вітчизняних мовознавців у своїх наукових розвідках звертаються до дендросимволіки. Т.М. Мішеніна розглянула особливості функціонування фітонімів барвінок, мак і мальви в українській літературі з точки зору лінгвоментальності, семантичний аспект етносимволів у складі українських фразеологізмів привернув увагу М.С. Моторіної, образ лілеї у творчості О. Кобилянської висвітлений у роботі О.О. Литвин, на етноконцепті «мальва» у творчості Олеся Гончара зосередив свою увагу С.І. Кондратенко, символіка лексеми мак у фразеологічній картині світу була об'єктом дослідження Н.Д. Кондратенко та Б.О. Кондратенко, фітосимвол як елемент образної основи фразеологічної одиниці досліджував А.А. Смерчко, етнокультурні джерела номінації фітонімів в українській мові вивчали О.С. Черемська та О.В. Масло. Ден-

дросимволіці в польській та українській фразеосистемах була присвячена робота А.А. Смерчко, І.Ф. Будз, Д.А. Кочмар, в якій на основі текстів було прослідковано динаміку формування та нарощення символічного значення дерева. Ірина Подолян проаналізувала національну специфіку українських, англійських та німецьких фітонімів шляхом зіставлення пов'язаних з ними уявлень, наявних у свідомості носіїв мов. На основі української та англійської фразеології, Святого Письма було досліджено символізм лілії та троянди А.В. Чернявською, мотиваційна основа назв рослин у первинному і вторинному семіозі на матеріалі української, російської, німецької та французької мов була розглянута А.М. Сердюк. Т.О. Алексахіна розкрила специфіку флористичної фразеології із компонентом «назва квітки» в англійській, французькій та українській мовах. Попри велику кількість наукових розвідок щодо фітонімів, все ще недостатньо висвітленим залишається питання символіки троянди в українській та німецькій мовах, адже система символічного відображення світу належить до найдавніших та найбагатших систем традиційної культури.

Мета статті – порівняти семантику та символіку троянди в німецькій та українській етнокультурах, виявити національно-специфічні та універсальні риси досліджуваного фітоніма, проаналізувати фразеотворчий потенціал троянди в обох етнокультурах.

Виклад основного матеріалу. В українській мовній картині світу лексема троянда має наступні варіанти: 'роза', 'рожа', 'ружа', в німецькій мові лише 'Rose'. Аналіз дефініцій досліджуваного фітоніма троянда та Rose показав, що вони мають багато спільного. Так, згідно Академічного тлумачного словника української мови, під трояндою розуміють «багаторічну кущову рослину родини розових з великими запашиними квітками червоного, рожевого, білого або жовтого кольору і з стеблами, звичайно вкритими колючками» (Словник української мови, 1979: 288). Словник німецької мови К. Дудена трактує Rose як «als Strauch wachsende, Stacheln tragende Pflanze mit gefiederten

Blättern und vielblättrigen, meist duftenden Blüten in verschiedenen Farben» (Duden). В обох визначеннях доміантними є семи «запашні квіти» та «колючки».

Троянда як в українській, так і в німецькій лінгвокультурі виступає символом краси. Так, за визначенням В. Жайворонка, «роза-троянда – це цар-квітка, що нагадує собою Сонце, квітка богині кохання», є «традиційним символом краси» (Жайворонко, 2006: 505). Рожа широко представлена в компаративних фразеологізмах української мови для опису гарної дівчини, як наприклад, *гарна наче рожка в травні; гожа як рожка; хороша та гожа як у саду рожка; дівчина добресенька як рожка повнесенька*, проте в німецькій мові ми фіксуємо лише одну фразеологічну одиницю «*schön wie eine Rose*». Даний фразеологізм був дещо розширений і меліоративне значення було витіснене пейоративним, «*schön wie eine Rose auf dem Mist*» вживають іронічно по відношенню до пихатої людини, вираз має відповідника в українській мові «*красується як рожка в болоті*».

Українській мовній картині притаманна ціла низка паремій, в яких щаслива у шлюбі жінка порівнюється з ружою: «*Кожен те знає, що за добрим мужем жінка красна, як рожка, буває*»; «*За доброго мужа жона як ружка, а за лихого драба – за рік, за два – баба*»; «*За доброго мужа жона як ружка, а у злого драба – як жаба*»; «*У доброго мужа жона як ружка, а у проклятого – як у чорта рогатого*». У наведених пареміях можна простежити причинно-наслідковий зв'язок: добрий чоловік – жінка як ружка, поганий чоловік – жінка як стара баба, як жаба, як у чорта рогатого (Чернявська, 2018: 26). В українській лінгвокультурі рожа також вербалізує думку, що навіть у поганому оточенні дійсно гарна річ збереже свою красу і цінність: «*Рожка і межі жаливою гожа*», «*Рожка і межі кропивою гожа*», «*Рожка і в терню гожа*». На думку В. Жайворонка, рожа в українській етнокультурі – це символ незайманості: «*Маруся по ночам ходила, Да при собі рожку носила; Купували купці – не продала; Прохали хлопці – не дала. Шовком ніженьки в'язала, Для свого Іванка держала; рвати рожку чи ламати калину символізувало заручення дівчини або одруження: «Чи рожку рвати, чи калину ламати? Чи заміж іти, чи діувати?»*» (Жайворонко, 2006: 505). Зламана троянда у німецькій паремії «*Eine gebrochene Rose verwelkt bald*» має суголосне символічне значення і уособлює вродливу дівчину, яка, втративши невинність, переживає сором, смуток, розчарування і в'яне неначе квітка.

Троянду навіть ототожнюють з життям жінки, від дитинства до старості. Маленькі пуп'янки тро-

янди, які нагадують маленьких дівчаток, набираються сил і перетворюються на чарівні квіти, які можна порівняти з жінками в розквіті сил: «*Aus Knospen werden Rosen*», проте з часом квітка, віддавши свою красу, в'яне, а жінка досягає літнього віку, при цьому троянда стає уособленням швидкоплинності життя: «*Die Zeit verblättert jede Rose*»; «*Rosen und Jungfern sind bald verblättert*», «*Die schönste Rose wird welk*», молодість же і красу вже ніхто ніколи не зможе повернути: «*Eine verblühte Rose erblüht nie wieder*». В українській мовній картині ми знайшли лише одну паремію з даним фітонімом про швидкоплинність краси: «*Рожка червона, та й та блідне*».

Як в українській, так і в німецькій лінгвокультурах багато паремій, де троянда вживається в одному контексті з меронімами 'Dornen' / 'колючки', 'шипи' / 'терня': «*Keine Rosen ohne Dornen*»; «*Wo Rosen sind, da sind auch Dornen*»; «*Die Rose blüht, auch wenn sie unter Dornen steht*»; «*У кожної троянди є колючки*»; «*Рози без колючок не буває*»; «*Без шипів троянди не буває*»; «*Нема рожі без терня*», «*Нема бджоли без жала, а троянди без колючок*», які об'єктивують думку про те, що у житті не буває нічого абсолютно ідеального, бездоганного та для досягнення чогось по-справжньому цінного, людина повинна пройти через випробування. Алегорія з трояндою у даному випадку наочно демонструє, що доведеться не раз вколотися, щоб зірвати чудову квітку. Бажаючи стати успішними слід порадити бути готовими до викликів і ніколи не здаватись: «*Хочеш троянду зірвати – не бійся колючок*» / «*Wer will Rosen brechen, muss nicht fürchten die Dornen stechen*» та бути при цьому терплячими: «*Geduld bringt Rosen*».

В етносвідомості німців троянда виступає символом мовчання та таємниці, що знайшло відображення у фразеологічній одиниці 'unter der Rose gesagt/geredet' із значенням 'сказане таємно, під грифом секретності', яка виникла на основі латинського виразу 'sub rosa dictum'. У Німеччині троянду вішали над столом у монастирях, над сповідальнею у старих німецьких церквах, а також у залі засідань Бременської ратуші як нагадування про те, що не можна розголошувати стороннім особам предмет розмови. Вираз 'sub rosa' вживався до XIX століття в юриспруденції, позначаючи конфіденційність між адвокатом та підзахисним, оскільки за взаємної згоди їхня зустріч відбувалась «sub rosa» і ніяких записів не велось (Чернявська, 2018: 29). Українській національній свідомості таке символічне значення троянди не притаманне.

У стародавньому Римі існувала традиція серед багатих людей прикрашати свої ложа пелюстками троянд, оскільки троянда завдяки своїй красі та аромату була символом радості, щастя, комфорту. З падінням Риму троянда стала «символом розкоші і розпусти» (Енциклопедичний словник, 2015: 813), що стало підґрунтям для появи фразеологічної одиниці в німецькій мові *‘auf Rosen gebettet sein’* із значенням *‘насолоджуватись розкішшю та комфортом, бути заможним, мати солодке життя’*. Цей сталий вираз із запереченням *‘nicht auf Rosen gebettet sein’* набув антонімічного значення *‘перебувати у складній економічній, фінансовій ситуації; у скрутному становищі; у суворий, непевний час з життєвими труднощами’*. Паремія *«Das Leben ist kein Bett aus Rosen»* за допомогою метафори також вербалізує думку, що прожити життя – це не завжди просто і легко, а вимагає чималих зусиль, наполегливості та вміння долати труднощі. Дане прислів’я вживають, щоб втішити тих, хто переживає складні часи або застерегти тих, хто має занадто високі очікування від життя, або ж занадто покладається на свої мрії, не бажаючи боротись за них. Потрібно пам’ятати, що навіть найкрасивіші та найдосконаліші речі можуть приховувати недоліки, навіть найщасливіше життя може кидати виклик: *«Man findet überall zwischen den Rosen auch wohl Nessel»*. Фразеологізмів чи паремій з подібним символічним значенням троянди в проаналізованому україномовному матеріалі не було виявлено.

Троянда також пов’язана з історичними подіями в Англії, з так званою, війною Червоної та Білої троянд з 1455 по 1485 роки між двома знатними англійськими родами Йорків та Ланкастерів за королівський престол. На гербі Ланкастерів була зображена червона троянда, а на гербі Йорків – біла троянда. У 1485 році до влади прийшов король Генріх Тюдор, який був родичом дому Ланкастерів. Оскільки він одружився з дочкою Едуарда IV з дому Йорків, ворожнечу було припинено і це «зумовило появу герба Тюдорів, шляхом накладання білої троянди на червону» (Чернявська, 2018: 29). Події цього історичного періоду сприяли появі фразеологічної одиниці в німецькій лінгвокультурі *‘einen Rosenkrieg führen’*, який означає *‘мати ворожнечу між партнерами після розставання або розлучення, яка часто пов’язана з великою кількістю бруду та особистих нападок’*.

Троянда вважається «квіткою раю, символом чистоти і святості, символом Богородиці» (Енциклопедичний словник, 2015: 812), оскільки Діва Марія була незаплямована первородним гріхом як троянда, яка виросла в Раю та не мала колю-

чок. Троянда набула колючок (гріхів), коли була висаджена на Землю після вигнання Адама та Єви з Раю. Чим більше і довше грішили люди, тим більше колючок виростало на троянді. Богородицю часто зображували серед квітів троянд, навіть використовували епітет *‘Rose ohne Dornen’* для позначення агіоніма Діви Марії. За легендою, архангел Гавриїл взяв білі, жовті та червоні троянди та зробив з них три вінки для Пресвятої Богородиці, при цьому вінок з білих троянд символізував її радість, з жовтих – її славу, з червоних – її страждання (Енциклопедичний словник, 2015: 812). У Європі троянда стала також символом католицьких святих. Так, білі троянди в Середньовіччі називали трояндами Магдалини, оскільки раніше червоні троянди були знебарвлені сльозами каяття Святої Магдалини. Кошик з трояндами є атрибутом Святої Доротеї, тому що вона відправила їх своєму земному нареченому з Райського саду її Небесного Нареченого. На старонімецьких зображеннях Свята постає з вінком з білих троянд і в руці тримає білу троянду. Одна з легенд розповідає, що у Віфлеємі обмовили невинну і чисту діву, яка нібито втратила свою цнотливість, тому мала бути спалена живцем серед сухих колючок. Проте, щойно вона ступила на палаючі колючки, як вогонь згас і з колючок розквітли троянди. Нерідко троянда символізувала також Боже благословення для доброї справи. За католицькою легендою, Святий Миколай лютої зими брав хліб у монастирі, щоб нагодувати бідних. Коли ж його зупинив суворий абат, то хліб перетворився на троянди. Троянда також є атрибутом Святої Єлизавети, принцеси Гессена та Тюрингії, яка особисто приносила хліб бідним та хворим.

Червона троянда вказує на пролиту кров і рани Христа, вона також символізує чашу, в яку збиралася свята кров. Завдяки символічному зв’язку з кров’ю Христа троянда стала символом відродження. Згідно з легендою, коли Христос був розп’ятий на хресті, його кров капала на землю, і з цієї крові вирости червоні троянди. Цей зв’язок з кров’ю Христа зробив троянду символом його жертви та Воскресіння.

У «Книзі Мудрости Ісуса, сина Сираха» троянда є однією з рослин, з якими порівнюється мудрість у поетичному описі: *«Мов та пальма в Ен-гаді, виросла я, мов у Єрихоні садженці трояндні, мов маслина ота на рівнині пишна, – виросла я, немов той явір»* (Сирах 24:14)/ *«Ich bin hochgewachsen wie eine Palme in En-Gedi und wie die Rosenstöcke in Jericho, wie ein schöner Ölbaum auf freiem Felde; ich bin hochgewachsen wie eine Platane»* (Jesus Sirach 24:14), де пальма в Ен-гаді

є символом краси та родючості, оскільки Ен-гаді славилось своїми пальмовими насадженнями, при цьому пальма уособлює величність та силу мудрості; порівняння з трояндами підкреслює красу мудрості; маслина як символ миру, достатку та довголіття вказує на довговічність мудрості; явір в українському перекладі та платан в німецькому символізують силу та стійкість, а отже, підкреслюють могутність на непохитність мудрості. Мудрість зображується як джерело життя та благословення, яке приносить користь усім, хто її шукає. Вчитель мудрості закликає благочестивих дітей уважно слухати настанови батьків та зростати духовно, подібно до троянди (в українському перекладі рожи), яка росте біля води, при цьому текуча вода символізує Божу благодать, яка допомагає дітям зростати у вірі та благочесті: «Благочесні діти, слухайте мене й зростаєте, мов та рожка, посаджена над водою текучою» (Сирах 39:13)/ «Hört auf mich, ihr frommen Söhne, und ihr werdet wachsen wie eine Rose, gepflanzt an den Wasserbächen» (Jesus Sirach 39:13). Поетичне порівняння первосвященника Симона, сина Осії, з цвітінням троянди підкреслює його духовну красу, велич, його чесноти, гідність та святість; ладан (в українському перекладі) вказує на те, що первосвященик є посередником між Богом і людьми, оскільки ладан є символом молитви та поклоніння: «як троянди квіт весною, як лілея при джерелах водних, як парость ладан-дерева за літньої пори» (Сирах 50:8)/ «wie eine Rosenblüte im Frühling, wie die Lilien an Wasserbächen, wie das Grün des Libanon im Sommer» (Jesus Sirach 50:8).

Досить важко передати символічне значення невстановленої квітки, чия краса репрезентує любов між Соломоном і сільською дівчиною Суламітою, які вихваляють красу один одного у «Пісні над піснями». На думку стародавніх християн, настільки чиста, глибока і піднесена любов не притаманна людському серцю, а в усій повноті властива лише Богові, а тому за допомогою цієї алегорії відтворено любов Господа до свого народу Ізраїля; на думку інших теологів, йдеться про любов Христа і церкви, Христа і людської душі. Цю загадкову квітку ідентифікували з трояндою, нарцисом, гіацинтом, асфодетелем, тюльпаном і цвіла вона на рівнині Шарон, проте в деяких перекладах цю місцевість називають долиною. Використання різної фітонімної символіки гарно простежується в перекладах «Пісні над піснями» українською мовою митрополитом Іларіоном (Іваном Огієнком): «Я саронська троянда, я долинна лілея! (Пісня над піснями 2:1)»; Іваном Хоменком: «Я нарцис шаронський, лілея на долині»; Рафа-

їлом Турконяком: «Я цвіт рівнини, лілея долин». У німецькому перекладі Мартіна Лютера – це квітка Шарону, троянда долин: «Ich bin eine Blume in Scharon, eine Rose im Tal» (Hoheslied 2:1); в перекладі Ельберфельдера – нарцис шаронський: «Ich bin eine Narzisse von Scharon, eine Lilie der Täler»; в новому євангельському перекладі – лілія: «Ich bin eine Lilie aus dem Scharon, eine weiße Blume der Täler». Як засвідчують переклади, наречена Суламита порівнює себе з квітами, які є уособленням краси, чистоти та невинності. Наречений же характеризує свою кохану як лілею або троянду серед терну чи будяків, де лілея або троянда як непорочна благочестива душа постає серед грішних, злих, безплідних людей: «Як лілея між тереном, так подруга моя поміж дівами! (Пісня над піснями 2:2, в перекладі І. Огієнка); «Що та лілея між будяками, то моя люба між дочками» (в перекладі І. Хоменка); «Як лілея посеред тернини, так моя подруга серед дочок» (в перекладі Р. Турконяка)/ «Wie eine Rose unter den Dornen, so ist meine Freundin unter den Mädchen» (Hoheslied 2:2, Luther); «Wie eine Lilie unter Dornen, so ist meine Freundin unter den Töchtern» (Elberfelder); «Wie eine Lilie unter Disteln, so ist meine Freundin unter den Mädchen» (Neue evangelische Übersetzung).

Троянда також вважалась символом смерті. У римлян троянди ділили між присутніми на поминках, ними прикрашали могили, греки носили троянди на голові і на грудях як знак трауру, як символ короткочасності та швидкоплинності життя, яке так само швидко в'яне, як запашна троянда. Греки вбачали у квітці троянди символ нескінченності, що виявлялось в круглій, без початку і кінця, формі квітки, саме тому букети троянд можна зустріти на грецьких надмогильних плитах та пам'ятниках (Енциклопедичний словник, 2015: 812). В німецькій мові навіть виник евфемізм 'Rosengarten' для позначення кладовища, а згодом і паремія: «Auf den Gräbern wachsen die schönsten Rosen», в якій троянда уособлює вічне життя, яке розквітає зі смерті.

Висновки. Дослідження показали, що троянда завдяки своїй красі та аромату, величезній кількості кольорів та відтінків стала найпрекраснішим та найбагатшим символом у світовій культурі, зокрема і в німецькій та українській. Троянда має амбівалентну семантику, вона виступає «квіткою Раю», символом Діви Марії, небесного блаженства та страждань Христа, символом мучеництва святих, символом краси та невинності, символом Божественної любові та милості, мовчання та таємниці, небесної досконалості та земних пристрастей, часу і вічності, швидкоплинності життя,

символом життя і смерті. Троянда доволі широко представлена в фразеології та пареміології досліджуваних мов, що дозволяє краще зрозуміти національно-культурну специфіку етносів. Квітку троянди навіть ототожнюють з життям жінки, де

зелень троянди – то радість життя, а колючки – то гріхи та страждання, чарівні квіти – то слава.

Перспективним було б подальше дослідження фітоніма мак у фразеології та пареміології української та німецької лінгвокультур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедичний словник символів культури України/ за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. Корсунь-Шевченківський, Вид. Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
2. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
3. Словник української мови: в 11 т. Т. 10. Київ: Наукова думка, 1979. 658 с.
4. Філь Г. Фразеологічні одиниці української мови з рослинними компонентами символами: етнонаціональний аспект. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філологія*. 2015. Вип. 36. С. 116–126.
5. Чернявська А.В. Фразеологічна об'єктивація колективних уявлень про троянду в українській та англійській мовах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2018. Том 30 (69). №3 Ч. 2. С. 24–32.
6. Біблія в перекладі Івана Огієнка. URL: https://www.truechristianity.info/ua/bible_ua.php (дата звернення 10.02.2025).
7. Біблія в перекладі Івана Хоменка. URL: <https://www.truechristianity.info/ua/biblia.php> (дата звернення 10.02.2025).
8. Біблія в перекладі Рафаїла Турконяка. URL: <https://www.bible.com/uk/versions/1755-УТТ-Переклад-Р-Турконяка> (дата звернення 10.02.2025).
9. Die Bibel nach Martin Luthers Übersetzung. URL: <https://www.bibleserver.com/LUT/> (Abrufdatum: 10.02.25)
10. Die Bibel nach Elberfelders Übersetzung. URL: <https://www.bibleserver.com/bible/ELB> (Abrufdatum: 10.02.25)
11. Die Bibel. Neue evangelische Übersetzung. URL: <https://www.bibleserver.com/Ne%C3%9C/Johann1> (Abrufdatum: 10.02.25)
12. Duden K. Das Onlinewörterbuch URL: <https://www.duden.de/woerterbuch> (Abrufdatum: 10.02.25)

REFERENCES

1. Entsiklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy (2015). [Encyclopedic Dictionary of Symbols of Culture of Ukraine]/ za zah. red. V.P. Kotsura, O.I. Potapenko, V.V. Kuibidy. Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. H. Skovorody.- Pereiaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after G. Skovoroda]. Korsun-Shechenkivskiy, Publishing house Havryshenko V.M. 912. [in Ukrainian].
2. Zhaivoronok V.V. (2006) Znaky ukrainskoi etnokultury: Slovnyk-dovidnyk. [Symbols of Ukrainian ethnoculture: Dictionary-reference]. K.: Dovira. 703. [in Ukrainian].
3. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. (1979). [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vol.] Vol. 10. Kyiv: Naukova dumka. 658. [in Ukrainian].
4. Fil H. (2015) Frazeologichni odynytsi ukrainskoi movy z roslynnyymi komponentamy symbolamy: etnonatsionalnyi aspekt. [Phraseological units of the Ukrainian language with plant components symbols: ethno-national aspect]. Problemy humanitarnykh nauk. Serii: Filolohiia. – Problems of the humanities. Series: Philology. Issue 36. 116-126. [in Ukrainian].
5. Cherniavska A.V. (2018) Frazeologichna obiektyvatsiia kolektyvnykh uiavlen pro troiandu v ukrainskii ta anhliiskii movakh. [Phraseological objectification of collective ideas about the rose in the Ukrainian and English languages]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. – Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Philology. Social Communications. Volume 30 (69). No. 3. Part. 2. 24-32. [in Ukrainian].
6. Bibliia v perekladi Ivana Ohienka. [The Bible translated by Ivan Ohienko]. URL: https://www.truechristianity.info/ua/bible_ua.php (access date 10.02.2025). [in Ukrainian].
7. Bibliia v perekladi Ivana Khomenka. [The Bible translated by Ivan Khomenko]. URL: <https://www.truechristianity.info/ua/biblia.php> (access date 10.02.2025). [in Ukrainian].
8. Bibliia v perekladi Rafaila Turkoniaka. [The Bible translated by Rafael Turkonyak]. URL: <https://www.bible.com/uk/versions/1755-УТТ-Переклад-Р-Турконяка> (access date 10.02.2025). [in Ukrainian].
9. Die Bibel nach Martin Luthers Übersetzung [The Bible translated by Martin Luther]. URL: <https://www.bibleserver.com/LUT/> (Abrufdatum: 10.02.25). [in German].
10. Die Bibel nach Elberfelders Übersetzung. [The Bible translated by Elberfelder]. URL: <https://www.bibleserver.com/bible/ELB> (Abrufdatum: 10.02.25). [in German].
11. Die Bibel. Neue evangelische Übersetzung. [The Bible. New Evangelical Translation]. URL: <https://www.bibleserver.com/Ne%C3%9C/Johann1> (Abrufdatum: 10.02.25). [in German].
12. Duden K. Das Onlinewörterbuch [Online dictionary] URL: <https://www.duden.de/woerterbuch> (Abrufdatum: 10.02.25). [in German].